

„Uráží mě neustálá nařčení,
že chci vést válku.“

**ZAPOMENUTÉ
ROZHOVORY
S HITLEREM**

ÉRIC BRANCA

**ZAPOMENUTÉ
ROZHOVORY
S HITLEREM**

© Perrin, un département de Place des Editeurs, 2019
Published by arrangement with Lester Literary Agency

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Vladimír Čadský, 2020

Cover © Daniel Pocar, 2020

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2020

ISBN 978-80-277-0710-2 (pdf)

**ZAPOMENUTÉ
ROZHOVORY
S HITLEREM
ERIC BRANCA**

„Voják a muž z lidu, to je Hitler.
A Hitler by vám mohl říci: války mám po krk!“

HENRI PICHOT
předseda Federace bývalých účastníků války
L'Oeuvre, 30. prosince 1934

Obsah

Předmluva	→ 9
I. Hitler a zahraniční tisk	→ 29
II. Hitler v textech 1923–1940	→ 89
1 Rozhovor s Georgem Viereckem	→ 91
2 Písemné odpovědi Adolfa Hitlera na návrhy reformy Versailleské smlouvy předložené Gustavem Hervém Tiskové komuniké z 15. října 1930	→ 98
3 Rozhovor s Maxem Fraenkelem	→ 105
4 Rozhovor s Hansem V. Kaltenbornem	→ 111
5 Rozhovor se Seftonem Delmerem	→ 119
6 Rozhovor s Anne O'Hare McCormickovou	→ 125
7 Rozhovor s Fernandem de Brinonem	→ 133
8 Rozhovor s Alfredem J. Pearsonem	→ 139
9 Rozhovor s Wardem Pricem	→ 145
10 Prohlášení před Jeanem Goyem a Robertem Monnierem	→ 153
11 Rozhovor s Titažnou	→ 157
12 Prohlášení poskytnuté Bertrandu de Jouvenelovi	→ 167
13 „Rozhovor“ s Abelem Bonnardem	→ 175
14 Rozhovor s Alphonsem de Châteaubriantem	→ 181
15 Rozhovor s Robertem Chenevierem	→ 191
16 Rozhovor s Karlem von Wiegandem	→ 197
III. Co se s nimi stalo?	→ 209
Chronologický přehled	→ 229
Výběrová bibliografie	→ 241
Články	→ 244
Rejstřík	→ 245

Předmluva

„Naděje hlupáků“

„Jeho oči charakterizuje něžná modř, vodová modř, modř nevinnosti, jakou vidáme u malých dětí.“

Pod těmito řádky, které vyšly v týdeníku *L'Illustration* 10. prosince 1938, je podepsán novinář Robert Chenevier. A dětský pohled, který tolik rozněžnil autora řádek, patřil muži, který se chopil moci před šesti lety a již se projevil jako nemilosrdný diktátor a bezskrupulózní dobyvatel.

Postupně v Německu odstranil parlamentní režim, skoncoval se základními občanskými svobodami, povraždil nebo uvěznil své odpůrce a vyloučil své židovské krajany ze společnosti. V oblasti mezinárodní politiky bychom marně hledali sebemenší stopu naivity: kancléř – a nyní führer¹ – nejen smetl ze stolu Versailleskou smlouvu, aniž narazil na sebemenší odpor Francie a Velké Británie, pokládané za její garanty, ale ještě rozšířil německé území jako od Bismarckových dob nikdo. O devět měsíců dříve Německo pohltilo anšlusem

1 Po smrti prezidenta Hindenburga 2. srpna 1934 Adolf Hitler, kancléř od 30. ledna 1933, přijal rovněž titul „führer“ (vůdce) a okamžitě převzal funkce říšského prezidenta, čímž fakticky zrušil republiku proklamovanou 9. listopadu 1918.

Rakousko a Československo bylo v důsledku Mnichovské dohody z 30. září nuceno vzdát se oblasti Sudet. V *Mein Kampfu*, své programové knize vydané roku 1925, navíc nijak neskrýval svůj úmysl zničit Francii:

„Neboť v jednom musí mít člověk konečně naprosto jasno. Totiž že nejneúprosnějším úhlavním nepřitelem je a zůstane vždy Francie. (...) Tuto hrozbu nelze odstranit modlitbami k Bohu ani řečněním či jednáním v Ženevě. Tu bude možno odstranit jen krvavou válkou.“

Ale velice váženého Roberta Cheneviera, novinářskou hvězdu týdeníku *L'Illustration*, však tuto poslední mírovou zimu nezajímalo, za jakým účelem Německo milovými kroky zbrojí. V pátek 25. listopadu 1938 nepřijel za Adolfem Hitlerem do jeho bavorské rezidence v Berchtesgadenu proto, aby s ním mluvil o politice, a už vůbec ne o mezinárodních vztazích, ale aby se něco dozvěděl o jeho architektonických a urbanistických plánech.

Ačkoli führer poskytl od svého nástupu k moci francouzskému tisku sotva deset rozhovorů, nedělal s jeho přijetím žádné problémy. Chenevier už dříve strávil v Německu dva měsíce, aby se informoval o „ekonomických a sociálních úspěších říše“, a počínaje lednem 1937 publikoval výsledky svého šetření v šesti sešitech, s nimiž jak vidno říšské kancéřství nebylo nespokojené².

Proto s ním zacházeli jako s významným hostem, přestože samotný rozhovor netrval dlouho. Mezi jeho žádostí o interview a jeho přijetím uplynuly sotva tři dny. Přijat byl na Obersalzbergu, dalším centru moci v Německu, zatímco Berchtesgaden byl s trochou nadsázky řečeno druhým

2 „L'Allemagne nouvelle: quatre ans de discipline nationale socialiste“ (Nové Německo: čtyři roky nacionálně socialistické kázně), výsledky šetření zveřejněné periodikem *L'Illustration* mezi 23. lednem a 27. únorem 1937.

hlavním městem po Berlíně – v každém případě nejdražším Hitlerově srdci³.

Navzdory vší své úslužnosti Robert Chenevier nebyl v žádném případě nacista. Ze všech francouzských osobností, kterým byl před válkou povolen rozhovor s Hitlerem, se k jeho ideologii přihlásila jedna jediná: Alphonse de Châteaubriant, který se s ním setkal několik měsíců před Chenevierem rovněž na Berchtesgadenu. Další osobou, která sympatizovala s touto ideologií a pak skončila stejně jako Châteaubriant v bahně kolaborace, byl akademik Abel Bonnard. Co však zaráží, je předvídatost, s jakou německé tajné služby dovedly vybírat redaktory, kteří mohli interview s Hitlerem provést. Z deseti, kteří mu směli pokládat otázky, se jen tři po zhroucení Francie nestali hlasateli „nové Evropy“: Philippe Barrès, syn Maurice, autor rozhovoru s Hitlerem ze září 1934, publikovaného v *Le Matin*, který se již v létě 1940 přidal ke Svobodným Francouzům a sepsal první životopis generála de Gaullea; Bertrand de Jouvenel, kterého povaha individualistického intelektuála nepredisponovala k zařazení do nějakého hnutí, přestože těsně po porážce mnoho nechybělo, aby ho jeho fascinace Hitlerovou osobností a jeho angažovanost ve prospěch evropského federalismu k takovému kroku přivedly; a konečně Lucien Lemas, u něhož vše nasvědčuje tomu, že se s Hitlerem přímo nesetkal a stal se povolnou obětí jakési manipulace⁴.

3 K tomuto tématu viz práci Thierryho Lenze, *Le Diable sur la montagne, Hitler au Bergof*, Paříž, Perrin, 2017, a také poslední román Philipa Kerra, *Bleu de Prusse* (Pruská modř), Paříž, Seuil, 2018.

4 Lucien Lemas byl pseudonym jistého Luciena Samuela, příspěvatele periodika *L'Intransigeant*, který tvrdil, že se náhodně setkal s Hitlerem, když podával zprávy o sjezdu v Norimberku roku 1934. Samuel, který byl židovského původu, zpřeházel písmena ve svém jméně (a vynechal „u“), aby nepřitahoval pozornost nacistických úřadů, jež ho, jak předpokládal, oklamány touto lstí, pustily do Hitlerovy blízkosti a ani po něm nechtěly průkaz totožnosti. Díky tomu tak mohl souhrou okolností vyslechnout Hitlerova obširná důvěrná sdělení o budoucnosti francouzsko-německých vztahů... A dokonce získat – pozoruhodná to opatrnost – osvědčení o autenticitě interview, datované 13. září 1934 a podepsané Ribbentropem.

Jakkoli jsou tito žurnalisté odlišní, jedna věc je spojuje, byť v různém stupni: jejich zaslepenost. Protože se báli války, chtěli věřit a hlavně přesvědčit své čtenáře, že Hitler mluví pravdu, když brání mír. A (a to byla jejich největší chyba) raději mu nekladli otázky, na které nechtěl odpovídat.

Tato autointoxikace se neomezovala jen na francouzské novináře. S tím samým se setkáváme ve Spojených státech a Velké Británii, kde bylo führerovo slovo rovněž v nejširších kruzích bráno jako berná mince. S výjimkou dvou případů: Američanky Dorothy Thompsonové, která v říjnu 1931 odešla ze setkání s budoucím kancléřem přesvědčena, že jeho nejvyšším cílem je „uvrhnout svět do ohně a zaplavit krví“, ale že se vzhledem „ke své průměrnosti“ Hitler v žádném případě nedostane k moci⁵. A Maxe Fraenkela, dalšího Američana, jemuž se podařilo se k Hitlerovi dostat po nějaké schůzi, aniž ovšem, jak předpokládáme, prozradil svůj židovský původ. Proto jsou dále uvedené rozhovory tak důležité, protože se z nich dozvídáme stejně tak o Hitlerovi, jako o těch, kdo ho zpovídají, a při dalším rozboru o tom, co chtěla v předvečer války slyšet francouzská, anglická a americká veřejnost.

Z tohoto pohledu je situace Francie ukázková. Na rozdíl od Anglosasů, na něž se *Mein Kampf* nijak nezaměřuje, Francie je, jak jsme už řekli, předurčeným terčem. A jako nepřítel ji vůdce nacistické strany vnímal natolik, že až do roku 1930 odmítal přijmout kteréhokoli francouzského novináře, zatímco Američanům a Britům otvíral ochotně dveře již od počátku dvacátých let. A to nemluvíme o Hitlerově

Podle Dominiqua Pinsolla, který se touto podivnou záležitostí zabýval, může jít jediné o „čistě propagandistickou operaci, celou inscenovanou“ na základě otázek a odpovědí sepsaných příslušnými německými tajnými službami. Po tomto rozhovoru, který mnozí jeho kolegové pokládali za podezřelý, Lemas přijal americké občanství a věnoval se filmové žurnalistice (Dominique Pinsolle, „Interroger le Führer“ v *Confrontations au national socialisme en Europe francophone et germanophone, 1919–1949*, Brusel, Peter Lang, 2017).

5 Dorothy Thompson, *I Saw Hitler!*, New York, Farrar & Rinehart, 1932.

vstřícnosti k italským novinářům, která byla přirozená vzhledem k evidentní příbuznosti nacistické a fašistické totality⁶, příbuznosti, kvůli které jsme ze sbírky vyřadili rozhovory poskytnuté Hitlerem italskému tisku, stejně jako interview zveřejněná v německém tisku, jež se sotva liší od nesčetných projevů, s nimiž vystupoval před domácím publikem, o němž si zřejmě myslel, že už ho získal.

A hned od začátku mu šlo o to, neobracet se k Francouzům! Tuto první indicii, jež byla již sama o sobě důvodem ke znepokojení, nelze oddělit od druhé, která měla uchazeče o setkání s führerem vyburcovat a *a fortiori* jim ukázat, na co by měli zaměřit své otázky: absolutní odmítání povolit překlad *Mein Kampf* do jazyka Molièrova a přiznání nesmiřitelné nenávisti vůči „Grande Nation“.

Hitlerovy kritické výhrady vůči Francii lze shrnout do tří oblastí: historické, geopolitické a rasové.

Historické?

„Je zcela jedno, kdo bude ve Francii vládnout, zda Bourboni nebo jakobíni, napoleonisté nebo občanští demokraté, klerikální republikáni či bolševici. Konečným cílem jejich zahraničně politické činnosti bude vždy pokus o obsazení rýnské hranice a zajištění této řeky pro Francii, a to pomocí zničeného a roztříštěného Německa.“

Geopolitické?

„Anglie si nepřeje Německo coby světovou velmoc; Francie si však nepřeje, aby existovala mocnost, která se nazývá Německo. To je přece jenom značný rozdíl! Dnes však nebojujeme za své postavení ve světě, nýbrž za existenci naší vlasti, za jednotu našeho národa, a za denní chléb

6 Příbuznosti, která nicméně vylučuje státní rasismus, fašistické doktríně cizí.

pro naše děti. Pokud bychom z tohoto hlediska měli mít vyhlídku na nějaké evropské spojení, zůstanou nám pouze dva státy: Anglie a Itálie.“

Hitler vysvětluje:

„Anglie si nikdy nemůže přát Francii, která jako vlastníka obrovských západoevropských železnorudných a uhelných dolů má ty nejlepší předpoklady k ohrožení její světové hospodářské pozice. (Pokud jde o Itálii), její budoucnost bude vždy podmíněna vývojem, který se územně seskupuje kolem Středoziemního moře. O co se Itálie během války (Itálie vstoupila do první světové války roku 1915, po boku Dohody proti Německu – pozn. autora) snažila, skutečně nebyla dychtivost po rozšíření Francie, nýbrž spíše snaha zasadit nenáviděnému jaderskému protivníkovi (Rakousku, pozn. autora) smrtelný úder. Každé kontinentální posílení Francie znamená do budoucna oslabení Itálie, přičemž by bylo chybné domnívat se, že příbuzenské vztahy mezi národy by do budoucna vylučovaly jejich vzájemnou rivalitu.“

Nakonec, a možná že především, přichází rasový argument:

„(Francouzský) národ, který čím dál tím více propadá po-negrůvání, znamená ve své vazbě na židovské ovládnutí světa číhávající nebezpečí pro zachování bílé rasy v Evropě. Neboť toto zamořování negerskou krví na Rýnu⁷ v srdci Evropy odpovídá jak sadisticko-perverzní pomstychtivosti

7 Hitler zde naráží na přítomnost četných koloniálních pluků, zejména senegalských a marockých, mezi francouzskými vojsky, která v lednu 1923 poslal Poincaré, aby okupovala Porúří. Tyto domorodé jednotky nasazené proti stávkujícím vyvolávaly nenávisť obyvatelstva, beztak již v letech 1914 až 1918 poštvaného válečnou propagandou obviňující Francouze, že k „čištění zákopů“ používají „divochy lačnicki po krvi“...

tohoto úhlavního šovinistického nepřítele našeho národa, tak i ocelově chladnému uvažování Židů, začít tímto způsobem s míšenectvím ve středu evropského kontinentu a infikací nižším lidstvem, a odebrat tak bílé rase základ její existence.

To, co dnes Francie provádí v Evropě, pobízena vlastní pomstychtivostí, plánovitě vedena Židem, je hříchem proti existenci bílého plemene lidí a to proti jejímu národu poštvě všechny duchy pomsty bílého plemene, které v této rasové potupě rozeznalo dědičný hřích lidstva.⁸

Právě kvůli těmto pasážím, jež nemohou být explicitnější, se roku 1934 vlastník nakladatelství Nouvelles Éditions latines Fernand Sorlot, mající blízko k Action française a známý svými protiněmeckými postoji, rozhodl nedbat Hitlerova veta a vydat úplný překlad textu *Mein Kampf*. Iniciativu přivítala LICA (Mezinárodní liga proti antisemitismu, předchůdkyně dnešní LICRA), a to navzdory svým výhradám k Maurrasovým myšlenkám, protože si uvědomuje, že jeho tradiční antisemitismus nemá nic společného s Hitlerovým antisemitismem biologickým. LICA věnovala Sorlotovi 50 000 franků, aby mu pomohla knihu šířit. Hned na první stránce figuroval vzkaz maršála Lyauteye: „Tuto knihu si musí přečíst každý Francouz.“ A právě to Hitler nechtěl...

A opravdu, sotva byla kniha přeložena do francouzštiny, se Max Amann jako Hitlerův plnomocník a jako ředitel nakladatelství Eher, které distribuovalo knihu v Německu, obrátil na obchodní soud departementu Seine s tím, že nakladatelství Nouvelles Éditions latines žádná práva na užívání díla neposkytl. To byla pravda a 18. června 1934 byl Sorlot na žádost Hanse Franka, Hitlerova advokáta, který se o pět let později vyznamenal jako guvernér okupovaného Polska⁹,

8 Adolf Hitler: *Mein Kampf*, Praha, Naše vojsko 2016, citace s. 471 až 475.

9 Curzio Malaparte, tehdy válečný zpravodaj novin *La Stampa* a *Corriere della Serra*, jenž se s „řezníkem z Polska“ později několikrát setkal, popsal

odsouzen. Exempláře *Mein Kampf*, které byly již v prodeji, musely být do čtyřadvaceti hodin staženy, a štočky, z nichž byly vytištěny, zničeny pod dohledem soudního vykonavatele.

Myslíte si, že tento soudní duel, jenž odhaluje lépe než všechno odmítání Hitlerovo odhodlání skrýt před Francouzi své záměry, probudil zájem tisku a apetit investigativních novinářů? Naopak, většina francouzských deníků věnovala události sotva stručnou zmínku a jiné pak poslušně zaznamenávaly pozdější vydání *Mein Kampf*, zkrácené verze z výňatků pečlivě vybraných německým editorem¹⁰!

V Berlíně přesto větrili nebezpečí. Spíše než cenzurovaná vydání Hitler potřeboval něco nového, co by bylo určeno speciálně pro Francouze. Spolu se svým diplomatickým poradcem, Joachimem von Ribbentropem, který se roku 1936 stal jeho velvyslancem v Londýně a potom roku 1938 ministrem zahraničí, proto führer vymyslel reakci pro francouzskou veřejnost: Za prvé je hodlal zaplavit rozbory svých myšlenek z pera autorů, které má „pod kontrolou“, a za druhé poskytnout neméně pečlivě vybraným novinářům, leckdy totožným s výše zmíněnými autory, uklidňující rozhovory.

Protože jde o francouzská prohitlerovská díla napsaná před rokem 1939, povšimneme si jen těch nejpozoruhodnějších ze zhruba padesáti prací, jež jsme napočítali. Nejlepší a také propagandisticky nejučinnější je v tomto ohledu bezkonkurenčně *La Gerbe des forces* (Svazek síly) od Alphonse de Châteaubriana (vydal Grasset, 1937) a nejnehoráznější *Face à Hitler* (Tváří

jeho pozoruhodný portrét v románě *Kaput* (Praha, Odeon 1988) jako „povídné směsi kruté inteligence, jemnocitu a vulgárnosti, brutálního cynismu a rafinované citovosti“.

10 Těchto očištěných vydání, publikovaných ve Francii pod různými tituly (*La Doctrine hitlérienne*, *Ma doctrine*, *Principes d'action*) se souhlasem Eher Verlagu, bylo v letech 1934 až 1939 dvanáct. Ihned po vyhlášení války v září 1939 Sorlot pokládal za užitečné vydat *Mein Kampf* celý, opět bez povolení autora. Ale tentokrát mu udělalala škrt přes rozpočet francouzská cenzura, která potlačovala – trochu pozdě – německou propagandu!

v tvář Hitlerovi) od Paula Ferdonnet¹¹, první z dlouhé řady vydávané v nakladatelství Baudinière: *Hitler devant l'opinion* (Hitler a veřejné mínění) z roku 1935, *La préface de la guerre* (Předehra války) 1937, *La Crise tchèque* (Česká krize) 1938 a *La Guerre juive* (Židovská válka) 1939. Mezi těmito dvěma extrémami uvedme *Pour Hitler ou contre l'Europe* (Pro Hitlera čili proti Evropě) od Paula Roberta alias Lazara (vydal Eugène Figuière 1934); *France-Allemagne, 1918–1934* (Francie-Německo 1918–1934) od Fernanda de Brinona (Grasset, 1935); *Comment causer avec l'Allemagne* (Jak mluvit s Německem) (Denoël, 1935) od André Chaumeta; nebo ještě *Qui conduit l'Europe à la guerre?* (Kdo vede Evropu do války?) od Jeana Marquèse-Rivière (Éditions Le Pont, 1936). A zejména knihu *Hitler et la France* (Hitler a Francie) od Friedricha Grimma¹², vydanou roku 1938 u Plona s předmluvou sepsanou osobně Ribbentropem, jenž přímo popírá Hitlerovy teze z *Mein Kampf*, když jmenuje Hitlerova prohlášení vydaná ve prospěch francouzsko-německého usmíření od roku 1933.

Ribbentrop píše:

„Četná setkání mezi válečnými veterány a mládeží obou zemí ukázala, že v Německu i ve Francii existuje vůle překonat vzájemnou nedůvěru a vyvodit z událostí Velké války závěry, které plynou pro oba národy. Protože kancelářova vůle a záměry nebyly v politickém veřejném mínění v zahraničí interpretovány vždy správně, může být tato

-
- 11 Paul Ferdonnet, narozený roku 1901, byl roku 1945 zastřelen za velezradu. Jako placený agent německých tajných služeb od roku 1933 několik dní před mobilizací dezertoval a v září 1939 se ujal vedení propagandistického vysílání Rádia Stuttgart ve francouzštině, vyzývajícího Paříž, aby složila zbraně.
- 12 Právník Friedrich Grimm (1888–1959), spolupracovník Josepha Goebbelse a oficiální Hitlerův poradce pro evropské záležitosti, byl jako podřízený Otto Abetze (viz níže) jedním z hlavních nositelů německé propagandy ve Francii. Prožil tam ostatně většinu svého času mezi lety 1940 až 1944, kdy pořádal četné přednášky v rámci skupiny Collaboration založené Alphonsem de Châteaubriandem.

publikace k velkému užitku, neboť předkládá vůdcovy a kancléřovy myšlenky týkající se francouzsko-německých vztahů tak, jak je sám formuloval.“

Pokud jde o novináře, kterým bylo dovoleno setkat se s pá-
nem nového Německa, pak říci, že byli pečlivě vybíráni, je
slabé slovo. Jejich němečtí prostředníci (viz níže) je navedli
správným směrem, a dokonce instruovali, aniž by do toho
jejich nadřízení z tisku mohli vůbec promluvit. Jak uvidíme
na dalších stránkách, Britové a Američané za nimi v naivitě
a obojakosti nijak nezaostávali a někteří se stali přímo kom-
plici nacismu. Ale řekněme si to ještě jednou, je rozdíl klást
Hitlerovi otázky z pozice Anglosasa, jehož se führerův program
přímo netýká, a něco jiného je vzdát se kritického ducha z po-
zice Francouze, který si žádnou iluzi o führerových zhoubných
idejích nesmí dovolit. Když se zakladatel třetí říše obrací k An-
glosasům, pak o svých dlouhodobých cílech v podstatě nelže
a také nemusí dementovat nic, co napsal v *Mein Kampf*; když
se však obrací k Francouzům, nepřestává naopak opakovat,
že se změnil a že vážně je třeba brát jen jeho aktuální sliby.
Francouzské novináře by měla při čtení anglosaského tisku
znepokojovat již tato dvojaká řeč. Oni však před elementární
nedůvěrou dávají přednost optimismu, této „falešné naději pro
zbabělce a hlupáky“, jak to záhy označil Georges Bernanos¹³.

Když poslanec za departement La Seine Jean Goy zveřejnil
18. listopadu 1934 v *Le Matin* své interview s Hitlerem, ještě
celý unešený přijetím v Berlíně, „v jeho veliké kanceláři na
Wilhelmstrasse“, zdůraznil, že reprodukováním führerových
slov v žádném případě nechce „probouzet nebezpečné iluze“,

13 La Liberté, pour quoi faire?, Paříž, Gallimard, 1953. Bernanos zde píše:
„V devíti případech z deseti je optimismus zákeřnou formou egoismu, způ-
sobem, jak dát ruce pryč od neštěstí druhého... Žádná forma optimismu
nás ještě nikdy nezachránila před zemětřesením.“ O Francouzích let 1933
až 1939 by se nedalo říci nic trefnějšího.

že ale také nechce „rozsévat bůhvíjakou demoralizující paniku“. Zkrátka, hleďme s důvěrou do budoucnosti, jak hlásá „šlágr“ Alberta Préjeana, který koncem roku 1934 zněl ze všech francouzských rozhlasových stanic:

*Bavte se, vše za hlavu hodte,
Vždyť život tak krátký je,
Jak šílení bavte se,
Vždyť přece život krátký je.*

A také:

*Což jsme se narodili,
Abychom dělali si starosti,
Což do světa jsme vyšli,
Aby trápily nás strasti.*

Jen ať si sousedé „nedělají starosti“: tato perspektiva se pánovi Německa výtečně hodila; však ji také sugeroval s pravidelností metronomu při rozhovorech svým tazatelům, obzvláště těm francouzským.

Adolf Hitler, na veřejnosti sugestivní a strašlivý řečník, v soukromí příjemný a neodolatelý společník, by beze slov ani neexistoval.

Slovo mu pomáhalo ovládat davy, dělat z nepřátel přátele, získávat v soukromí přízeň mužů či žen, kteří by, kdyby ho nepotkali, proti němu možná bojovali; tato slova sklouzávající snadno v mnohomluvnost poznamenávají každou etapu jeho temné kariéry.

Od zakouřených mnichovských hospod po bunkr pod kancléřstvím, přes pohanské inscenace v Norimberku, tím že vždy a všude mluvil, získával první přívržence, ohromoval masy a přesvědčil Německo, aby nehledě na ztráty bojovalo do poslední kapky krve, do posledního muže.

Řeč je pro něj nástrojem ve dvojitým smyslu, zaprvé mu pomáhá nejen získávat současníky do služeb „nadlidského a nelidského podniku“ (Charles de Gaulle); jak to tak dobře ukázal psychoanalytik Carl Gustav Jung, Hitlerovy projevy jsou především prostředkem umožňujícím vyjádřit jako při nějakém očistném obřadu archetypy německého kolektivního vědomí, deprimovaného porážkou roku 1918¹⁴.

Když se americký novinář Hubert Knickerbocker, jenž se s führerem několikrát sešel, v roce 1938 obrátil na Junga s otázkou, co si jako psychiatr o „případu Hitler“ myslí, švýcarský lékař mu odpověděl věcně jako praktický lékař, jehož úkolem není nemoc soudit:

„Je jako hlásná trouba zesilující neslyšné reptání německé duše tak, aby bylo slyšitelné uším německého (národního) vědomí. Je to první člověk, který říká všem Němcům, co si, aniž si to uvědomují, myslí a cítí o německém osudu, zejména po porážce v první světové válce, a jednou z charakteristik příznačnou pro každou německou duši je typicky německý komplex méněcennosti, komplex malého bratra, toho, který ke všemu vždy přichází trochu pozdě. Hitlerova moc není politická, ona je magická.“

Takže, ptal se Američan, „to je důvod, proč Hitler svede každého Němce, ale nenachází sobě podobného v zahraničí?“ Jung odpověděl:

„Přesně tak. Hitler je zrcadlem německého nevědomí, ale pro ne-Němce není nositelem žádné projekce. (...) Tajemství Hitlerovy moci netkví v tom, že jeho nevědomí je

14 Mezi těmito archetypy, píše osamostatnělý Freudův žák v esejí *Wotan* (1936), figuruje archetyp germánského boha téhož jména, „boha bouře a zuřivosti, jenž probouzí vášně a dychtivost po boji, (...) mistra iluzí zasvěceného do všech skrytých tajemství“. Wotan, severské ztělesnění řeckého Dionýsa, „je základním atributem německé psychiky, iracionálním faktorem, který jako bouře“ přináší zkázu z pohodlné civilizaci.

schopno pojmout více než vaše nebo moje, ale v tom, že má k nevědomí výjimečný přístup... V našem případě, přestože k nám nevědomí příležitostně promlouvá prostřednictvím snů, jsme příliš racionální, příliš „mozkoví“, než abychom je poslechli, zatímco Hitler naslouchá a poslechne. Opravdový vůdce je vždy „veden“... To ho činí mocným. Bez německého národa by nebyl ničím.¹⁵

Pokud má Jung pravdu, a my si myslíme, že má, zde je důvod mimořádné účinnosti Hitlerových projevů, které se ve skutečnosti obracejí jen k Němcům a prakticky nikdy, jen s několika výjimkami, k cizincům, ledaže se je snaží individuálně okouzlit a přimět, aby opakovali to, co chce, aby se dostalo na veřejnost. Mluvíme-li v případě novinářů o svádní, pak bychom měli toto slovo chápat v původním významu jeho latinského ekvivalentu, kdy *seducere* doslova znamená „přimět ke změně směru“...

Právě tyto výjimky, které veřejnost zná jen málo nebo vůbec ne, jsme si vybrali za předmět svého zájmu. A to z toho důvodu, že historickou cenu těchto poselství zvyšuje jejich vzácnost: zatímco diktátory projevů a různá prohlášení jen mezi roky 1932 a 1945 zabírají více než 3 000 stran textu¹⁶, jeho prohlášení určená jiným osobám než Němcům jsou nesmírně vzácná a kromě několika vystoupení vynucených okolnostmi se dají spočítat na prstech jedné ruky¹⁷ a jinak mají podobu

15 Hubert Knickerbocker, *Is Tomorrow Hitler's?*, New York, Penguin, 1941.

16 A navíc referenční edice, za niž vdčíme německému historikovi Maxi Domarusovi, se vzdala pokusu o účetní evidenci masy volebních projevů přednesených mezi roky 1920 a 1931, po nichž nezůstala stopa v psané ani nahrané podobě, ale u nichž lze předpokládat, že jich bylo cca tisíc...

17 Uvedme například projev z 12. září 1938 na závěr sjezdu v Norimberku, explicitně určený k ovlivnění mezinárodního tisku několik dní před mnichovskou dohodou; řeč z 28. dubna 1939, kde se v ironické odpovědi Rooseveltovi zavazuje nenapadnout asi třicítku zemí (například Polsko, Francii, Belgie, Nizozemí, Lucembursko...); nebo ještě jeho výzvu k okamžitému míru s Velkou Británií z 19. července 1940... Je to bezpochyby jeho největší blaf, protože ve chvíli, kdy pronáší svá slova, se Hitler chystá spustit operaci *Adler* (zničení britských letišť), předejru k operaci *Seelöwe*, tedy

rozhovorů poskytnutých Hitlerem novinářům pečlivě vybraným podle momentální strategie.

A ještě se musíme dohodnout, co budeme rozumět pod pojmem „rozhovor“. Mezi roky 1923 a 1940 jich Hitler poskytl zahraničním novinářům přesně třicet¹⁸, včetně těch, které poskytl redaktorům, s nimiž se často setkával kvůli kontaktům „mimo obraz“ s cílem ovlivnit jejich analýzy. No, a z těchto třiceti rozhovorů některé nejsou ani tak dialogy, skládajícími se z otázek a odpovědí, jako „interview“ v původním smyslu toho slova, jak se razilo v Anglii v poslední třetině 19. století – tedy shrnutí „setkání“, vyzdobené několika originálními citáty. Tato metoda psaní, velice ceněná novináři meziválečné doby, případně rovněž umožňovala malý úskok: pokud novinář dostal z dotazované osobnosti jen jedno nebo dvě prohlášení, mohl je prezentovat jako „exkluzivní“ rozhovory, podstatně nafouknuté vlastními komentáři¹⁹.

Proto jsme z této masy dokumentů nakonec vybrali 16 interview, která měla v tu dobu největší vliv, když Hitler

pozemní invazi do Velké Británie. Projekt, od něhož upustí až po porážce Luftwaffe ze strany RAF v srpnu 1940.

- 18 Vyčerpávající seznam těchto rozhovorů – a nikoli mnohem početnějších neformálních setkání, která mohl Hitler mít s novináři, z nichž někteří případně vytěžili pár citací – vypracoval velký americký historik českého původu Milan Hauner ve své chronologii Hitlerova života, vypracované v rámci historického oddělení wisconsinské univerzity (*Hitler, A Chronology of his Life and Time*, New York, Palgrave, 1983 a 2005).
- 19 Jedním z nejlepších příkladů této metody je pseudorozhovor poskytnutý Hitlerem Philippu Barrèsovi. Ten se vskutku setkal s Hitlerem v Norimberku, když zpravodajsky pokrýval sjezd NSDAP v září 1934. Jeho interview vyšlo 10. září v *Le Matin*, ale navzdory svému titulu, „S Hitlerem mezi čtyřma očima“, obsahovalo pouze dvě führerovy citace, a to ještě poměrně nevýznamné. Jedna se vracela k jeho první veřejné schůzi také v Norimberku, který tehdy ovládali komunisté, „o patnáct let dříve“ (tedy, máme-li věřit, v roce 1919, což podle všeho neodpovídá skutečnosti, protože NSDAP ještě neexistovala a Barrès ho cituje explicitně). Druhý citát téměř reprodukuje text *Mein Kampf*: „Vidíte, musíte umět mluvit k lidem. Masa lidí je prostá. Je třeba je získat prostými prostředky. Já vždycky vím, před kým stojím, a mluvím pro toho, kdo je přede mnou. Hodnota řečníka má jen jedno měřítko: účinnost.“

použil přesvědčovací techniky, schopné mu zajistit přízeň zahraničních partnerů.

Tuto kolektivní zaslepenost vysvětlují přinejmenším dva důvody. První, jak ještě ukážeme, souvisí s výběrem novinářů, kterým bylo dovoleno dostat se do jeho blízkosti, a těch, jimž bylo povoleno reprodukovat jeho argumentaci formou doslovných citací (těch bylo ještě méně); druhý důvod spočívá ve fűhrerově užívání tzv. *storytellingu*, velmi moderní metody, která se oficiálně zrodila ve Spojených státech až v devadesátých letech. Fűhrer ovšem nečekal na inženýry ovlivňování veřejného mínění ani na další *spin doctors* z okolí neokonzerativce George W. Bushe a používal tuto metodu, aby navedl novináře žádoucím směrem. Hitler byl schopný odhalit své dlouhodobé záměry, pokud mohly posloužit k rozdělení jeho protivníků, stejně jako bezostyšně lhát o tom, co udělá následující den. Společně s Josephem Goebbelsem byl nedostižným mistrem oboru, kterému dnes říkáme „komunikace“ – bez pochyby z obav, že vyjde najevo, co tento obor dluží propagandě. Propagandě, čili umění šířit určitý příběh s cílem „prodat“ nějakou myšlenku stejně, jako se prodává jakýkoli výrobek, jak ji definoval vynálezce moderní reklamy Edward Bernays, jehož principy si vládci třetí říše metodicky osvojili, i když to z politických důvodů nemohli přiznat²⁰.

Podle Bernayse má totiž propaganda – podle názvu jeho hlavního díla, *Propaganda*, které vyšlo ve Spojených státech roku 1928 – v sobě cosi z „inženýrství souhlasu“, kdy reklama, public relations a komunikace jsou jen jejími služebními disciplínami. Psal: „Jako celek (*sum total*) musí propaganda

20 K tomuto tématu viz studii Serge Tchakotina, *Le Viol des foules*, Paříž, Gallimard, edice „Tel“, 1992. Edward Bernays (1891–1995) byl nejen žid, ale také a hlavně synovec Sigmunda Freuda, takže nacisté měli hned dva důvody, proč ho nenávidět, ale přesto se nestyděli vykrást jeho návody a postupy, které se zase opíraly o teorie Francouze Gustava Le Bona, jehož hlavní dílo, *La Psychologie des foules* (1895), bylo jednou z Hitlerových biblí.

umět ovládnout (*regiment*) veřejné mínění, stejně jako zbraně ovládnou těla vojáků.²¹“

Bernays, vyzbrojen cynismem nedbajícím o jakýkoli vztah k realitě, definoval sám sebe jako „propagandistu propagandy“ a svůj talent dával do služeb těch nejkontroverznějších kauz, jen aby mu pomohly se proslavit: ve dvacátých letech byl neúnavným zastáncem kouření (zejména žen, kterým návyk na cigaretu pomůže, jak říkal, zbavit se mužské dominance), ale o čtyřicet let později se stal prvním reklamním agentem, který vedl preventivní kampaň proti závislosti na tabáku... A jemu také svěřil americký státní department a CIA roku 1954 úkol ospravedlnit svržení vlády v Guatemale, jež hodlala získat na svém území kontrolu nad nadnárodní společností United Fruit Company. Během několikátýdenní vášnivé kampaně v tisku se Bernaysovi podařilo americkou veřejnost přesvědčit, že guatemalský prezident Jacobo Arbenz je komunista... Což nebyl, ale stal se jím o pár let později, když našel azyl na Kubě, zatímco jeho země, ovládaná vojenskou juntou podporovanou Washingtonem, získala jako první přízvisko „banánová republika“.

Toto opovrhování realitou, postavené do služeb dialektiky, jež pro něj vytváří jinou realitu, je klíčem k Hitlerově přesvědčivosti, která je ve všech bodech inspirována Bernaysovou metodou:

„Naše demokracie, jejímž posláním je vytyčovat cestu, musí být řízena inteligentní menšinou, která dovede ovládnout masy, aby je lépe řídila. (...) Státník zítřka bude muset umět soustředit pozornost mas na to nejzákladnější a na tomto základě mobilizovat nesmírné a nesourodé masy voličů²².“

21 Edward Bernays, *Propaganda*, New York, H. Liveright, 1928. Citováno Sandrine Auercierovou ve studii „Edward Bernays et la propagande“, v *Revue du MAUSS*, č. 30, 2007/2.

22 Edward Bernays, *op. cit.*

Stačí nahradit slovo „demokracie“ pojmem „nacionální socialismus“ a už víme, co pohánělo Hitlerovu rétoriku, jak je definována v *Mein Kampfu*:

„Propaganda se má obracet vždy na masu! Její duchovní úroveň se musí přizpůsobit chápání těch nejomezenějších mezi těmi, na něž se obrací. Její čistě duchovní úroveň musí být tím nižší, čím početnější je masa lidí, jimž je určena... Vnímavost velké masy je velmi omezená, schopnost porozumění malá, zapomnětlivost však velká. Vzhledem k těmto skutečnostem se musí účinná propaganda omezit vždy pouze na velmi málo bodů a tyto heslovitě opakovat tak dlouho, až určitě i ten poslední mezi adresáty si dokáže představit, oč jde.“²³

Nebo také:

„Ale veškerá genialita okázalé propagandy nepovede k úspěchu, není-li brán neustále ostrý zřetel na jednu fundamentální zásadu. Propaganda se musí omezit jen na nejnutnější obsah a tento neustále opakovat. Vytrvalost je v tomto případě, stejně jako u mnoha jiných věcí na světě, prvním a nejdůležitějším předpokladem úspěchu.“²⁴

Při vzácných příležitostech, kdy se Hitler obracel k zahraničnímu veřejnému mínění, uplatňoval rigorózně stejnou strategii, jakou dennodenně uplatňoval vůči Němcům: říkat cílové skupině to, co asi potřebovala slyšet. Za tím účelem je zbytečné zabývat se do podrobností jemnostmi, i když je jeho návštěvník význačný intelektuál (a uvidíme, že Hitler toho nebude váhat použít, půjde-li o to vzbudit důvěru k führerovi, zejména u Francouzů). V diktátorově

23 Adolf Hitler, *op. cit.*, s. 143.

24 Adolf Hitler, *op. cit.*, s. 146.